

Asia: VN/5386/2020

Lausuntopyyntö ehdotuksesta tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategiseksi tavoitteiksi

Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategiset tavoitteet

Ovatko strategiset tavoitteet kokonaisuutena realistisia ja ovatko ne vaikuttavia?

Strategiset tavoitteet ovat realistisia. Niitä tulisi kuitenkin tarkastella koko tiedon elinkaaren ajalta, ei vain tiedonhallintalain ja ensisijaisen käyttötarkoituksen näkökulmasta. Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen tavoitteilla on myös huomattavaa tutkimuksellista vaikuttavuutta, mikä konkretisoituu erityisesti arkistoidun tiedon avaamisena. Vaikuttavuuteen kytkeytyy myös analogisten tietoaaineistojen kattava digitointi ja sisällöntunnistaminen.

Teema 1: Ohjaus, koordinaatio ja yhteistyö

Ovatko teeman 1 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Teeman tavoitteisiin/alatavoitteisiin tulisi lisätä arkistoidun aineiston kansallinen metatietopalvelu, joka mahdollistaa arkistoidun tietoaaineistojen avaamisen vähintään metatietotasolla. Tiedonhallintalautakunnan lisäksi toimijaksi tulisi lisätä Kansallisarkisto, koska sen hallussa on ja tulee olemaan huomattava määrä julkisin varoin tuotettua tietoaaineistoa, jonka hyödyntämisen mahdollistamisesta ja avaamisesta se vastaa.

Teema 2: Strategia ja toiminta

Ovatko teeman 2 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Tiedon arvoa ja hyödynnettävyyttä julkishallinnossa ei täysin vielä ymmärretä, mikä näkyy muun muassa siinä, että monen operatiivisen tietojärjestelmän tietosisällön säilytysaika ja arkistointi on määrittämättä. Tietoaaineiston säilytysajan ja arkistointitarpeen määrittely tulisi lisätä omaksi alatavoitteekseen ainakin tavoitteeseen 2.2. Arkistointitarpeen määrittely tehdään yhteistyössä Kansallisarkiston kanssa. Tavoitteen 2.2 ensimmäisen alatavoitteen tarkennukseksi olisi hyvä lisätä tutkimuksellinen arvo, koska sillä on huomattavaa merkitystä tiedon arvon määrittelyssä.

Tiedon hyödyntäminen ja avaaminen saadaan osaksi organisaatioiden tavoitteita ja strategiaa nimenomaan tulohajausprosessin kautta. Tiedolla johtaminen on tärkeä ja keskeinen tavoite, jota tulisi edistää yhteisten alustojen/järjestelmien kautta. Kieku ei valitettavasti tähän yksin riitä. Tiedolla johtamisen täytyy perustua luotettavaan, oikeaan ja ajantasaiseen tietoon, mikä painottaa tiedonhallinnan, asiakirjahallinnan ja tietojärjestelmien yhteentoimivuun keskeistä merkitystä.

Teema 3: Tiedon hallinta

Ovatko teeman 3 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Tiedon täysimääräinen hyödyntäminen edellyttää huomion kiinnittämistä myös arkistoituihin tietoihin. Keskeisten kansallisten tietovarantojen tunnistaminen on tärkeää ja tätä kokonaisuutta tulee tarkastella myös ensisijaisen käyttötarkoituksen ulkopuolella. Keskitettyjen ratkaisujen käyttäminen arkistoinnissa on ainoa järkevä vaihtoehto taloudellisesti ja toiminnallisesti. Valtionhallinnon käytössä oleva keskitetty ratkaisu tulisi laajentaa kaiken julkisin varoin tuotetun tiedon arkistopalveluksi. Kelan Kanta-arkisto palvelee sote-tietojen ensisijaista käyttötarkoitusta.

Tietoturva- ja tietosuojariskien tunnistaminen on tärkeää, mutta tärkeää on myös, että tietojärjestelmät toteutetaan näiden(kin) vaatimusten mukaisesti. Tiedon turvallisen avaamisen (esim. anonymisointi) yhteiset periaatteet ja ohjeet ovat hyviä, mutta olisi tärkeää saada myös keskitettyjä palveluita, jotka mahdollistavat käyttöluoppien hakemisen, rekisteritietojen yhdistämisen ja anonymisoinnin/pseudonymisoinnin ja tarjoamisen tutkimuskäyttöön. Nyt tällaisia palveluita rakennetaan organisaatiokohtaisesti.

Teema 4: Mahdollistajat

Ovatko teeman 4 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Mahdollistajaksi olisi hyvä lisätä myös analogisen aineiston digitointi ja sisältötunnistaminen, mikä lisää avoimen tiedon määrää huomattavasti. Se edellyttää taloudellisia resursseja, mutta hyödyt ovat huomattavia (vrt. Kansallisarkiston massadigitointitoiminta, joka kohdistuu valtionhallinnon hallussa oleviin aineistoihin). Arkistoinnissa keskeistä on mahdollisuus toimia etupainotteisesti, kiinteässä yhteistyössä julkishallinnon toimijoiden kanssa. Lainsäädännön uudistaminen ja saattaminen digitaalisen toimintaympäristön edellyttämälle tasolle on kiireellinen tehtävä.

Happonen Päivi
Kansallisarkisto